

AKTIVITY DO VÝUKY

SVOBODA PROJEVU

KLÍČOVÉ POJMY

- Svoboda projevu
- Právo na protest
- Zmenšující se občanský prostor
- Obránci a obránkyně lidských práv
- Represe a svévolné zadržování

O TĚCHTO AKTIVITÁCH

Tyto aktivity zkoumají, jak je právo na svobodu projevu ohroženo v různých částech světa, a to prostřednictvím příběhů tří osob, které byly pronásledovány za svou žurnalistickou činnost, obhajobu práv a veřejné komentáře. Každá z nich byla kriminalizována, zadržena a bylo s ní špatně zacházeno. A to jen kvůli jejímu odhodlání prosazovat své přesvědčení. To poukazuje na globální trend zmenšování občanského prostoru a stále autoritářšší praktiky potlačování svobody projevu.

VĚK 14+

POTŘEBNÝ ČAS

45 minut vyučovací lekce (plus další čas na organizaci Maratonu psaní dopisů)

VÝSLEDKY

Účastníci/ce

- porozumí pojmu svoboda projevu a jeho významu.
- identifikují způsoby, jakými je svoboda projevu globálně ohrožována.
- vysvětlí důsledky, jako je obtěžování a uvěznění, kterým čelí jednotlivci za to, že upozorňují na nespravedlnost.
- projeví empatii a solidaritu s novináři a obhájci lidských práv tím, že se zamyslí nad jejich příběhy a zapojí se do smysluplné akce.

MATERIÁLY

Karty s příběhy - Makhabat Tazhibek (Kyrgyzstán), Sonia Dahmani (Tunisko), Sai Zaw Thaike (Myanmar)

Zjednodušená verze Všeobecné deklarace lidských práv

PŘÍPRAVA

Přečtěte si karty s příběhy a vyberte, na kterých případech budete pracovat.

Vytiskněte podklady pro každého účastníka/skupinu.

Přečtěte si základní informace.

V závislosti na velikosti vaší skupiny, na úrovni jejich znalostí a vzdělávacích potřebách můžete upravit čas vyhrazený pro každou část aktivity nebo přizpůsobit konkrétní pokyny. Pečlivě naplánujte časový harmonogram.

2. PROPOJENÍ S LIDSKÝMI PRÁVY

Vysvětlíte, že tato aktivita má tři kola. V každém kole přečtete situaci, která popisuje porušování lidských práv, a nabídnete dvě práva jako možnosti. Účastníci/ce se budou muset rozhodnout, které právo podle nich lépe odpovídá dané situaci nebo je nejvíce ohroženo.

Účastníci/ce mohou svůj výběr vyjádřit jedním ze dvou způsobů: buď tak, že se postaví do části místnosti, kterou určíte pro odpověď A nebo B, nebo tak, že zůstanou na místě a zvednou ruku, když přečtete jejich zvolenou možnost. Vyberte metodu, která nejlépe vyhovuje vaší skupině.

Tip pro lektory: Cílem této aktivity není získat „správnou“ nebo „nesprávnou“ odpověď. Ve skutečnosti existuje více než jedna správná odpověď a tyto situace jsou vzájemně propojené. Aktivita vede účastníky/ce k zamyšlení nad tím, proč zvolili konkrétní odpověď, a pomáhá jim pochopit, jak se tato práva překrývají a vzájemně na sebe navazují. Udržujte otevřený a zkoumavý tón, spíše než tón připomínající kvíz.

Pokud se účastníci/ce se Všeobecnou deklarací lidských práv setkávají poprvé, měli byste se nejprve zaměřit na její představení a společné porozumění.

SITUACE 1

Skupina studentů zveřejňuje na internetu videa, ve kterých kritizuje vládu za korupci. Následující den policie zastaví jejich plánovaný pokojný pochod ještě před jeho začátkem a několik z nich zatkne. Jedná se o omezení:

- A. svobody projevu,**
- B. svobody pokojného shromažďování**

Rozbor: Svoboda projevu (A) chrání právo studentů sdílet názory online, ale svoboda pokojného shromažďování (B) chrání jejich právo pokojně se shromažďovat na veřejnosti. Když se lidé veřejně scházejí, aby vyjádřili své názory, obě práva fungují společně. To kombinuje svobodu projevu s pokojným shromažďováním a dává nám právo protestovat. Tato práva jsou propojená. Porušení jednoho práva často podkopává druhé.

SITUACE 2

Advokátka, která se otevřeně vyjadřuje proti nespravedlnosti, je v noci odvedena ze svého domu a několik měsíců držena ve vězení. Není jí umožněno setkat se s právníkem a není jí sděleno, z čeho je obviněna. Jedná se o omezení:

- A. práva na spravedlivý soudní proces,**
- B. ochrany před svévolným zadržením?**

Rozbor: Uvěznění někoho bez sdělení důvodu nebo bez předvedení před soudce se nazývá svévolné zadržení (B). Porušuje to jeho právo na svobodu. Někdy jsou lidé propuštěni, aniž by proti nim bylo vzneseno formální obvinění, a v takovém případě není nutné žádné soudní řízení. Pokud však obvinění vzneseno je, je právo na spravedlivý proces (A) zásadní. Zajišťuje, že lidé vědí, z čeho jsou obviněni, mohou se bránit a jsou souzeni spravedlivě. Bez práva na spravedlivý soud se zvyšuje pravděpodobnost svévolného zadržení. Tato práva spolu souvisí a obě pomáhají chránit lidi před nespravedlností.

SITUACE 3

Novinář je zatčen poté, co informoval o problémech v policejních složkách. Ve vězení je držen v malé, špinavé cele, která se hemží krysami. Nedostává potřebné léky a každý den je urážen vězeňskými strážci. Jedná se o omezení:

- A. svobody, kdy nesmí docházet k mučení a jinému špatnému zacházení,**
- B. práva na zdraví?**

Rozbor: Neposkytnutí léků a ponechání člověka ve špinavých a nebezpečných podmínkách je porušením práva na zdraví (B). Každodenní urážky a ponechání člověka v těchto podmínkách mohou také představovat špatné zacházení (A). Pokud úřady úmyslně způsobují člověku vážnou fyzickou nebo psychickou bolest či utrpení, například za účelem potrestání, zastrašování, diskriminace nebo získání informací, jedná se o mučení (A). Tato práva spolu souvisejí a vlády musí zajistit, aby lidé byli v bezpečí a aby s nimi bylo zacházeno s důstojností a respektem.

2. PROPOJENÍ S LIDSKÝMI PRÁVY - POKRAČOVÁNÍ

Na závěr aktivity se ptejte:

Bylo těžké vybírat mezi zmiňovanými právy? Proč to bylo/nebylo těžké?

Jak by ochrana jednoho práva mohla pomoci zabránit porušování jiných práv?

Nasměrujte účastníky/ce k myšlence, že všechna lidská práva jsou vzájemně propojená. Když je jedno omezeno, může to snadno vést k porušování dalších. Proto musí vlády chránit všechna práva současně.

Upozorněte na to, že všechny tři scénáře souvisely s právem na svobodu projevu. Na závěr vysvětlíte toto právo podrobněji, abyste připravili účastníky/ce na další aktivitu:

„Každý z nás má právo vyjadřovat své názory, kritizovat ty, kteří jsou u moci, a sdílet informace. Tomu se říká svoboda projevu. Je chráněna mezinárodním právem, například článkem 19 Všeobecné deklarace lidských práv. Znamená to, že můžeme otevřeně mluvit, zpochybňovat moc, sdílet příběhy a domáhat se spravedlnosti, aniž bychom se museli obávat odvetných opatření. V mnoha částech světa však tato práva nejsou plně chráněna. A lidé – ať už jsou to novináři a novinářky, obránci a obrádkyně lidských práv, umělci a umělkyně, studenti a studentky nebo ti, kdo publikují na internetu – jsou stateční a vyjadřují se i přes rizika, která to s sebou nese.“

10 MINUT

3. PŘÍBĚHY ODVAHY

Rozdělte účastníky/ce do malých skupin. Dejte každé skupině kartu s příběhem (viz dále). Můžete rozdat i zjednodušené znění Všeobecné deklarace lidských práv. Požádejte je, aby si společně přečetli příběh a diskutovali o následujících otázkách:

Co se tato osoba/osoby snažila/y říct nebo udělat?

Proč si myslíte, že ji/je úřady potrestaly?

Jaká práva byla v tomto případě odepřena? (Můžete odkázat na Všeobecnou deklaraci lidských práv.)

Co můžeme jako jednotlivci nebo komunity udělat, když jsme svědky těchto nespravedlností?

Informujte účastníky/ce o Amnesty International a vysvětlíte jim, že Amnesty má kampaně na podporu nespravedlivě vězněných lidí a shromažďuje petice a dopisy za jejich propuštění. Největší kampaní je Maraton psaní dopisů, který probíhá každoročně kolem 10. prosince na Den lidských práv. Zapojit se můžete i vy, ať už podepsáním petic na webu www.amnesty.cz, nebo přímo napsáním dopisů na podporu těchto tří konkrétních případů (informace jsou na kartě případu). Další případy můžete podpořit připojením se ke kampani Maraton psaní dopisů na webu maraton.amnesty.cz.

NOVINÁŘKA UVĚZNĚNA ZA ODKRYTÍ ÚDAJNÉ KORUPCE

Makhabat
Tazhibek kyzy
Kyrgyzstán

WRITE
FOR
RIGHTS

AMNESTY
INTERNATIONAL

KARTA PŘÍPADU

Když Makhabat převzala vedení jednoho z nejlivnějších investigativních médií v Kyrgyzstánu, věděla, že jí nečeká lehký úkol. Byla však odhodlaná pokračovat v rozkrývání korupce, zneužívání moci a upozorňování na společenské problémy, jako je například rozšířené domácí násilí. S odhalováním vládních kauz ale postupně sílil i tlak úřadů na samotné novináře. A smyčka se postupně začala utahovat i kolem Makhabat.

Vládní represe proti její redakci vyvrcholily letos v lednu. Do domovů Makhabat Tazhibek kyzy a dalších několika novinářů vtrhla policie a všechny zadržela. Makhabat následně stanula před soudem kvůli smyšleným obviněním z vyzývání k nepokojům a násilí. Následně byla odsouzena k 6 roků v cele.

Ani během nespravedlivého procesu ale neztrácela svůj humor a odhodlání. „V tomto zadržovacím středisku už jsem téměř 10 měsíců, a určitě se nebudu mýlit, když řeknu, že se jedná o neúspěšnější ‚pracovní cestu‘ mého života. Protože jsme tu poznali mnoho věcí, které stojí za to dále rozkrývat, a viděli jsme, co jsme potřebovali. Za těžkostmi se skrývá síla. Nikdy se nebojte obtíží,“ pronesla ve své řeči před soudem.

Podle zpráv z vězení čelí Makhabat výhrůžkám smrti a násilí dozorců. Přesto však nachází sílu pomáhat druhým a svým spoluvězeňkyním poskytuje právní podporu a pomáhá jim hájit jejich práva.

Případ Makhabat je součástí rostoucí snahy kyrgyzských úřadů o potlačení občanské společnosti. Nové zákony vážně omezily práva na svobodu sdružování a projevu. Jen za rok 2024 čelilo trestním řízením na 71 novinářů, nezávislých bloggerů a aktivistů.

© Zai a Kozhobaeva (RFE/RL)

NAPIŠTE GENERÁLNÍMU PROKURÁTOROVÍ

Yvzvěte generálního prokurátora, aby zahájil přezkum případu Makhabat, zajistil její okamžité propuštění a úplné zproštění viny a zaručil, že bude moci pokračovat ve své profesionální činnosti v Kyrgyzstánu bez nepřiměřených omezení.

ADRESA:

General Prosecutor
General Prosecutor's Office
Toktonaliev Street, 139
Bishkek, 720040
Kyrgyzstan

OSLOVENÍ:

EMAIL:

FACEBOOK:

INSTAGRAM:

HASHTAGY:

Dear Prosecutor General
statement@prokuror.kg
www.facebook.com/prokuraturakg
genprokuratura_kr
#MakhabatBoshtonduk, #FreeMakhabat, #W4R25

WRITE
FOR
RIGHTS

AMNESTY
INTERNATIONAL

KROKY

POŠLETE SVÉ DOPISY A PŘÁNÍ NADĚJE MAKHABATĚ

Pomozte Makhabat udržet si dobrou náladu a dejte jí najevo, že není sama. Vyprávějte jí o tradiční hudbě a folklóru ve vaší zemi – obojí je pro ni velmi důležité.

ADRESA:

Makhabat Tazhibek kyzy,
1991 year of birth
Correctional Facility No. 2
selo Stepnoye
Alamudun District, 724328
Kyrgyzstan

FACEBOOK:

INSTAGRAM:

X:

HASHTAGY:

www.facebook.com/temirovlive
temirovlive
@TemirovLive
#MakhabatBoshtonduk, #FreeMakhabat, #W4R25

MAKHABAT
TAZHIBEK KYZY

© Toktosun Shambetov (RFE/RL)

ZAVŘENÝ A ZBITÝ ZA FOTOGRAFOVÁNÍ

Sai Zaw
Thaike
📍 Myanmar

WRITE
FOR
RIGHTS

AMNESTY
INTERNATIONAL

KARTA PŘÍPADU

Fotoreportér Sai z blízka dokumentoval převrat, při němž se vojenská junta v roce 2021 zmocnila jeho země. Když později úřady pod správou armády zakázaly nezávislá média, pokračoval ve své práci tajně a na svých snímcích zachycoval bezprávi a porušování lidských práv. S fotoaparátem v ruce se rozhodl zdokumentovat také následky cyklonu Mocha, který před dvěma lety zasáhl východ země. Přidal se proto k humanitárnímu konvoji, který do zasažené oblasti mířil. Zhruba po týdnu ale někdo jeho přítomnost vyrazil službám.

Následovalo bití, krutý výslech a soudní proces, který trval jen jeden den. Během něj byl Sai Zaw Thaike odsouzen ke 20 rokům ve vězení s nucenými pracemi. Úřady navíc neposkytly žádné informace Saiově rodině, která je závislá na jeho pomoci.

Za mřížemi čelí mladý fotoreportér násilí a šikaně. „Psychicky jsem úplně zlomený. Peklo na zemi – to je naše velká země. Vězení představuje ještě horší peklo uvnitř toho pekla. Od chvíle, kdy jsem vstoupil, jsem byl nucen sklonit hlavu a byl jsem bit,“ popsal Sai podmínky ve vězení.

Během vojenského převratu v roce 2021 svrhla armáda demokraticky zvolenou vládu a vyhlásila výjimečný stav. Od té doby dochází v zemi k systematickému porušování lidských práv. Vojenský režim tvrdě potlačuje svobodu projevu a tisku – novináři čelí věznění, bití, mučení a často končí na samotce. Od převratu bylo zabito přes 6 000 lidí a více než 20 000 bylo svěvolně zadrženo. Své domovy pak muselo opustit přes 3,5 milionu lidí. Nový režim také obnovil vykonávání soudních poprav.

© Ken Blai

NAPIŠTE MYANMARSKÉ VOJENSKÉ JUNTĚ

Požadujte, aby vojenská junta okamžitě propustila Sai Zaw Thaikeho. Byl odsouzen k 20 letům vězení pouze za svou práci.

ADRESA: Myanmar military junta
c/o Myanmar embassy or consulate in your country,
or a country near you

OSLOVENÍ: To the Myanmar military junta
EMAIL: sacministry1234@gmail.com
www.sacministry.gov.mm/en/contact-us
www.seniorgeneralminawunghlaing.com.mm/en/contact/

WRITE
FOR
RIGHTS

AMNESTY
INTERNATIONAL

KROKY

POMOZTE ZACHOVAT SILNÉHO DUCHA SAI ZAWA

Pošlete mu své vzkazy přátelství a naděje. K vzkazu můžete přiložit kresby koček (Sai Zaw jich má několik).

ADRESA: Sai Zaw Thaike c/o Amnesty International East and Southeast Asia and the Pacific Regional Office M. Thai Tower All Seasons Place 87 Wireless Road Lumpini, Phatumwan Bangkok 10330 Thailand

FACEBOOK: www.facebook.com/myanmarnownews
X: @Myanmar_Now_Eng
INSTAGRAM: myanmar_now
HASHTAGY: #FreeSaiZaw, #FreeSZT, #W4R25

SAI ZAW
THAIKE

© Myanmar Now

ZAVŘENA A UMLČENA ZA TO, ŽE SE OZVALA

Sonia Dahmani
📍 Tunisko

WRITE
FOR
RIGHTS

AMNESTY
INTERNATIONAL

KARTA PŘÍPADU

Diváci tuniských médií vídali Soniu pravidelně na obrazovkách. Jako právnička totiž v různých pořadech komentovala řadu témat – upozorňovala na kruté podmínky v tamních věznicích, diskriminační praktiky úřadů nebo migrační situaci v Tunisku. Režim tuniského prezidenta Saída ale nestrpí žádnou kritiku. Úřady proto Soniu křivě obvinily z úmyslného šíření falešných zpráv. Následně vtrhli do jejího domu ozbrojenci a tuniskou právničku zadrželi. Nyní jí hrozí až 25 let za mřížemi.

Úřady proti Sonie Dahmani vedou celkem pět žalob, a to jen kvůli tomu, že využívala své právo na svobodu slova. V některých případech už byla odsouzena k odnětí svobody. „Odsuzujete mě za to, že prý pošpiňuji Tunisko, ale to vy ho pošpiňujete nespravedlivými soudy,“ reagovala na vynesení jednoho z rozsudků.

Sonia je nyní držena v nelidských podmínkách, které se mohou rovnat mučení nebo jinému špatnému zacházení. V její cele se vyskytují krysy a hmyz, kvůli rozbitému oknu pak během chladných měsíců trpí zimou. Dozorci navíc zakazují její rodině, aby Sonie přinesla teplé oblečení či jídlo. Zdraví tuniské právničky se proto rychle zhoršuje.

Od roku 2021, kdy prezident Kaís Saíd převzal veškerou moc, se lidskoprávní situace v Tunisku výrazně zhoršila. Byla zrušena většina institucí zajišťujících nezávislost justice a režim přistoupil k tvrdým zásahům vůči migrantům a uprchlíkům. Novináři, aktivisté a další kritici režimu jsou navíc umlčováni represivním zákonem o kyberkriminalitě a dochází k systematickému potlačování svobody projevu i občanské společnosti.

© Private

NAPIŠTE PREZIDENTOVI

Vyzvěte tuniské úřady, aby okamžitě a bezpodmínečně propustily Soniu Dahmani, zrušily rozsudky a stáhly všechna obvinění proti ní, protože je zadržována pouze za to, že uplatnila své právo na svobodu projevu.

ADRESA: President of Tunisia
Carthage Presidential Palace
La Goulette Road
Carthage Archaeological Site
Tunis
Tunisia

OSLOVENÍ: Your Excellency
EMAIL: contact@carthage.tn
FACEBOOK: www.facebook.com/Presidence.tn
X: @TnPresidency
HASHTAGY: #FreeSonia, #W4R25

WRITE
FOR
RIGHTS

AMNESTY
INTERNATIONAL

KROKY

SONIA
DAHMANI

UKAŽTE SONII, ŽE NENÍ SAMA

Pošlete Sonii zprávy plné naděje a solidarity. Dejte jí vědět, že ji podporujete v jejím boji za lidská práva v Tunisku. Ke své zprávě můžete přiložit obrázky psů (Sonia má psa jménem Carla).

ADRESA: Sonia Dahmani c/o Amnesty International Tunisia
5 Rue Zouhair Ayadi El Menzah 4
Ariana, Tunis 1082 Tunisia

INSTAGRAM: [freesoniadahmani](https://www.instagram.com/freesoniadahmani)
HASHTAGY: #FreeSonia, #W4R25

© Getty Images/Stockphoto